INTEGROVANÝ PRÍSTUP V POLITIKE CESTOVNÉHO RUCHU

Jana Jarábková, Ľubica Majstříková

Abstract

The paper regards the clarification of the concept of integrated development of tourism, especially in regional and local context. Special attention is paid to actors in tourism that play an important role in the integrated development of tourism in the destination, and to their mutual cooperation that can take many forms. Part of the contribution is an example of integrated tourism development in selected areas of the region Liptov. Relevant stakeholders and the relationship between them was analyzed using network analysis and directed interviews. The results delivered an information about use of available tools for promotion of integrated development of tourism by the actors and revealed the problems associated with the development of tourism at the local level.

Keywords: integrated tourism development, policy, cooperation, actors

Úvod

V politike cestovného ruchu realizovanej na troch rôznych úrovniach (národnej, regionálnej a lokálnej) vystupujú rôzne skupiny aktérov, ktorí majú rôzne očakávania a ciele a medzi ktorými sú vzájomné väzby rôznej intenzity. Tieto rôzne záujmy je nevyhnutné zosúladiť nielen horizontálne - na jednotlivých úrovniach riadenia (koordinácie) cestovného ruchu, ale aj vertikálne – medzi jednotlivými úrovňami aplikovaných politík.

V tejto súvislosti, integrovaný prístup v politike cestovného ruchu znamená:

- zabezpečiť previazanosť cieľov hierarchicky nadväzných politík cestovného ruchu (napr. európskej a národnej politiky, alebo národnej a regionálnej politiky) a komplementárnosť nástrojov politiky cestovného ruchu jednotlivých úrovní (vertikálne),
- zabezpečiť previazanosť cieľov politiky cestovného ruchu s inými (sektorovými) politikami na jednej úrovni (horizontálne),
- koordinovať záujmy rôznych skupín aktérov na príslušnej úrovni, v záujme dosiahnuť vyvážený rozvoj územia z ekonomického, sociálneho i environmentálneho hľadiska,
- vymedziť úlohy a kompetencie organizačných štruktúr v politike cestovného ruchu v záujme určenia jednoznačnej zodpovednosti v rozvoji cestovného ruchu,
- podporovať vnútroodvetvovú i medziodvetvovú spoluprácu subjektov cestovného ruchu s cieľom dosiahnuť maximálny úžitok (úspech) zo synergie.

Integrovaný rozvoj cestovného ruchu na lokálnej úrovni

Integrovaný prístup v miestnej politike cestovného ruchu sa spája s rozvojom cestovného ruchu v kontexte environmentálnej, ekonomickej a sociálno-kultúrnej udržateľnosti cieľového miesta a s upevnením postavenia miestneho obyvateľstva v ňom. „Integrovaný“ znamená v uvedenom prípade, že je cestovný ruch chápaný ako súčasť celku (komplexu) aktivít, ktoré prispievajú k rozvoju cieľového miesta. Autori (Cawley a Gillmor, 2008) dopĺňajú, že integrovaný prístup v rozvoji vidieckeho cestovného ruchu vychádza z konceptov alternatívneho rozvoja, je založený na iniciatíve miestnych aktérov, ktorí sa spájajú dobrovoľne v záujme dosiahnutia spoločných cieľov (princípom „zdola-nahor“) a súčasne predstavuje optimálne využitie miestnych zdrojov. Integrovaný rozvoj cestovného ruchu podporuje interdisciplinárne väzby a zdôrazňuje význam spolupráce medzi aktérmi v cestovnom ruchu (Dubcová, Kramáreková, 2006).

Rozvoj cestovného ruchu úzko súvisí s využívaním prírodných a kultúrnych zdrojov, ktoré môžu byť v súkromnom i verejnom vlastníctve, budovaním zariadení infraštruktúry cestovného ruchu a poskytovaním širokej škály služieb cestovného ruchu návštevníkom. Nekoordinované využívanie miestnych zdrojov a individuálny rozvoj aktivít cestovného ruchu môže viesť k nežiadúcim javom v cieľovom mieste ako sú napr. ohrozenie kvality životného prostredia alebo narušenie sociálnych štruktúr a kultúry. Z uvedeného dôvodu je nevyhnutné integrovať záujmy rôznych aktérov v cieľovom mieste s cieľom dosiahnuť udržateľný rozvoj cestovného ruchu z hľadiska ekonomického (podnikania), environmentálneho (zdrojov) a sociálneho (komunity). V tomto kontexte ide o **multidimenzionálnu udržateľnosť** (obr. 1).

Druhým dôležitým znakom integrovaného rozvoja cestovného ruchu je **endogénne vlastníctvo miestnych zdrojov a ich využitie**. Miestne zdroje by mali byť využívané v primeranom rozsahu, komplementárne, s cieľom maximalizovať ich ekonomické prínosy pre obyvateľov obce. Naopak, je nevyhnutné, minimalizovať externé vlastníctvo zdrojov a vonkajší vplyv na rozhodovanie komunity. Cestovný ruch by mal mať pozíciu doplnkovej ekonomickej aktivity, pokiaľ je to možné, kompenzovať hospodársku recesiú, zmierňovať sociálne konflikty a podporovať existujúcu politiku ochrany zdrojov v obci.

Tretím znakom integrovaného rozvoja cestovného ruchu je **spolupráca** všetkých zainteresovaných subjektov v cestovnom ruchu a inštitucionálna podpora na lokálnej úrovni. Cawley a Gillmor (2008) sa zmieňujú o horizontálnej a vertikálnej spolupráci, pritom horizontálnou majú na mysli spoluprácu v rámci cieľového miesta a jej výsledkom je najmä zakladanie podnikov alebo tvorba produktov v cestovnom ruchu. Vertikálna reprezentuje väzby mimo cieľového miesta a je predovšetkým zdrojom vonkajšej podpory cestovného ruchu a získania návštevníkov.

Obr. 1: Integrovaný rozvoj cestovného ruchu v cieľovom mieste

Figure 1: Integrated tourism development at the target destination

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Cawleya a Gillmora (2008)

Spolupráca v cieľovom mieste

Gursoy, Saayman a Sotiriadis (2015) považujú spoluprácu v cieľovom mieste za dôležitú, nakoľko prináša:

1. Spoločné ciele a spoločnú víziu. Vďaka tomu je destinácia schopná ponúkať návštevníkom služby efektívne a úspešne.
2. Väčšiu koordináciu. Zlepšenie koordinácie prináša úsporu výdavkov napr. na marketing a propagáciu aktivít.
3. Lepšiu komunikáciu. Partnerstvo komunikuje ako celok, ktorý zastupuje jednotlivých partnerov a jednoduchšie presadzuje svoje záujmy pri komunikácii s tvorcami politiky. Reprezentuje viaceré hlasy.
4. Vyššiu efektívnosť. Pri zohľadnení výhod plynúcich z úspor z rozsahu (scale economies) partnerstva.

Saxena a Ilbery (2008) spájajú integrovaný rozvoj cestovného ruchu v cieľovom mieste s budovaním **sietí**. V sieťach ide o vzájomné prepojenie aktérov, zdrojov prostredníctvom vzťahov – väzieb. Integrácia v tomto kontexte znamená hľadanie spôsobu ako prepojiť aktérov a zdroje prostredníctvom sietí, tak aby ich spolupráca v cestovnom ruchu, v rámci cieľového miesta, priniesla čo najväčší úspech. Budovanie sietí je dlhodobý proces, ktorý odráža vzájomné pôsobenie vnútorných a vonkajších síl a špecifických podmienok v cieľovom mieste. Preto každá sieť je originálna. Závisí od sociálneho kapitálu, z ktorého je

vytvorená, toho komu prináša priame alebo nepriame benefity, kto je zodpovedný za jej manažment a činnosť a aké intervenčné nástroje využíva sieť na podporu svojej činnosti na lokálnej alebo regionálnej úrovni (Melichová, Fáziková, 2014).

Siete umožňujú aktérom v cieľovom mieste vyhľadávať, získavať a zdieľať zdroje, zapojiť sa do spoločných vzájomne prospešných aktivít, rozvíjať spoločnú víziu, zbierať nápady a nové myšlienky a mobilizovať zdroje. Môžu iniciovať investície v cieľovom mieste, prispieť k posilneniu hrdosti alebo zvrátiť negatívne vnímanie cieľového miesta. Siete vo vidieckom cestovnom ruchu predstavujú prevažne mäkký (soft) typ sietí, pre ktoré je charakteristické, že sú otvorené voči svojim členom, riešia rôzne problémy (široké zameranie), členskú základňu tvoria podniky, organizácie, miestne neziskové organizácie, komunitné skupiny a občania ako aj jednotlivci. Mäkké siete vznikajú iniciatívou zdola, skôr z nevyhnutnosti riešiť problémy príp. krízu, ako dosahovať finančný alebo iný profit. Je málo pravdepodobné, že by mohli byť sebestačné. Väčšinou nie sú financované z členských príspevkov a poplatkov za služby a tak vyžadujú verejnú podporu pre svoje kľúčové činnosti. Kooperujú prirodzene, zdôrazňujú sociálne aspekty a reciprocity a slúžia širokej škále záujmov členov, nie pre jeden konkrétny záujem alebo aktivitu (Saxena, Ilbery, 2008).

Za vyššiu (formalizovanú) úroveň spolupráce v cestovnom ruchu možno považovať **partnerstvo** (Palenčíková, 2008). Partnerstvo predstavuje spoluprácu (dohodu) partnerov, že budú konať spoločne, s cieľom dosiahnuť výsledok, ktorý by podnik (partner) individuálne nedosiahol alebo by pre jeden podnik (partnera) znamenalo vynaložiť dosiahnuť tento výsledok výrazne väčšiu námahu ako pre partnerstvo. Fungujúce partnerstvo zvyšuje vplyv a účinok konania prostredníctvom kombinácie a efektívneho využitia zdrojov, podporuje inovácie a pre každého partnera znamená silnú väzbu. Pre úspešné ďalšie fungovanie partnerstva je nevyhnutné, aby boli vytvorené základné pravidlá spolupráce partnerov, ale rovnako dôležitá je politická vôľa a zabezpečenie zdrojov. Spolupráca partnerov bude účinná, v prípade že partneri zdieľajú spoločnú strategickú víziu a sledujú kompatibilné ciele. Partneri majú rovnocenné postavenie v existujúcej organizačnej štruktúre. Vlastníctvo sa spája s väzbami vo vnútri partnerstva a nie s ďalšími subjektmi – mimo partnerstva. Partnerstvo by malo spájať rôznych aktérov v spoločnom konaní a v spoločnom úsilí realizovať zmeny (Gursoy, Saayman, Sotiriadis, 2015).

Aktéri cestovného ruchu v cieľovom mieste

Hlavnými aktérmi v cieľovom mieste sú predovšetkým miestni obyvatelia, podniky (poskytovatelia služieb), inštitúcie a organizácie so záujmami v cestovnom ruchu (verejný sektor, súkromný sektor a neziskový sektor). Autori Saxena a Ilbery (2008) pri vymedzení aktérov a vzťahov medzi nimi v cieľovom mieste nadväzujú na teóriu závislosti zdrojov, ktorú rozvinuli autori Pfeffer

a Salancik (1978). Teória vychádza z predpokladu, že ekonomické subjekty a organizácie závisia od zdrojov, ktoré pochádzajú z okolia subjektu alebo organizácie. Okolie zahŕňa aj ďalšie subjekty a organizácie. Zdroje ktoré subjekt potrebuje sú vo vlastníctve iného subjektu. Zdroje sú tak predpokladom existencie moci. Právne nezávislé subjekty, tak závisia jeden od druhého, a tak moc a závislosť od zdroja sú priamo prepojené. Teória závislosti zdrojov tak vysvetľuje, že vzťahy medzi subjektmi existujú na základe kontroly nad určitými zdrojmi (Maráková, Gajdošík, 2013).

V nadväznosti na teóriu závislosti zdrojov, Saxena a Ilbery (2008) považujú za aktérov všetky subjekty v cieľovom mieste, ktoré pôsobia prevažne v neziskovom sektore a hrajú dôležitú úlohu v environmentálnych, sociálnych, kultúrnych a politických otázkach. Autori popisujú aktérov ako nepriamo zainteresované subjekty, ktoré vlastnia, riadia a kontrolujú prírodné a kultúrne zdroje využívané v cestovnom ruchu (napr. múzeá, historické budovy, kultúrne centrá apod.). Pokiaľ ide o ľudské zdroje, tieto môžu poskytovať služby, ktoré sú priamo prispievajú k zvyšovaniu úrovne podnikania v rámci regiónu napr. lokálne školenia. Tak aj inštitúcie ako sú stredné a vysoké školy, neformálne podnikateľské skupiny združenia môžu byť aktérmi – zdrojmi. Reprezentujú rôznorodú skupinu aktérov s nepriamym, ale významným, vplyvom na rozvoj cestovného ruchu v cieľovom mieste a politici by ju mali pri svojich strategických rozhodnutiach brať do úvahy. Tieto subjekty možno nazvať „podnikateľmi“, nakoľko preukazujú podnikateľského ducha a vytrvalosť pri využívaní zdrojov, tiež „integrátormi“, pretože chápu nevyhnutnosť aplikovať spoločné regionálne prístupy k riešeniu ekonomických, environmentálnych a sociálnych cieľov, „subjektmi prekračujúcimi hranice“, pretože prekračujú hranice tradičnej pôsobnosti a správy, organizácie a politického rámca a nakoniec sú tiež „tvorcami (staviteľmi) koalície“, pretože sú schopní získať podporu miestnych vodcov, podnikov, záujmových skupín a politikov pre spoločnú víziu.

Integrovaný rozvoj cestovného ruchu na príklade regiónu Liptov

Integrovaný prístup k rozvoju cestovného ruchu sme sledovali prostredníctvom analýzy aktérov, ich vzájomných vzťahov (spolupráce) na konkrétnom území regiónu Liptov. V rámci širšieho územia regiónu bol klastrovou analýzou identifikovaný priestorový klaster, v ktorom sa významnejšie koncentrujú aktivity cestovného ruchu. Z územného hľadiska klaster tvorili obce lokalizované v rámci Žilinského samosprávneho kraja, v okresoch Liptovský Mikuláš a Ružomberok (spolu 10 obcí: Bešeňová, Dúbrava, Galovany, Gôtovany, Ivachnová, Liptovská Štiavnica, Liptovské Sliače, Liptovský Trnovec, Partizánska Ľupča a Štiavnička). K hlavným identifikovaným skupinám aktérov v cestovnom ruchu patrili obce, prevádzkovatelia ubytovacích a stravovacích zariadení a podporné organizácie cestovného ruchu. Prevádzkovateľov ubytovacích a stravovacích

zariadení reprezentovali podnikateľské subjekty, ktorých hlavnou ekonomickou činnosťou je prevádzka turistického a iného krátkodobého ubytovania a ubytovanie v ubytovniach a ostatné dočasné ubytovanie. Ďalšími respondovanými subjektmi boli Žilinský samosprávny kraj, Krajská organizácia cestovného ruchu „Žilinský turistický kraj“, Miestna akčná skupina Občianske združenie „Stredný Liptov“, Občianske združenie InfoLiptov a Občianske združenie cestovného ruchu Liptovský Trnovec (Majstríková, 2016).

Medzi jednotlivými aktérmi sú v dotknutom území formálne a neformálne typy väzieb. Bližším skúmaním (s využitím dotazníkovej metódy) sa potvrdilo, že medzi aktérmi prevládajú neformálne vzťahy, pričom sa najčastejšie vyskytujú najmä medzi respondovanými organizáciami s pôsobnosťou v oblasti podpory vidieckeho cestovného ruchu na vymedzenom území ako aj predstaviteľmi miestnej samosprávy. V rámci inštitucionalizovaných a iných formálnych typov väzieb prevláda prepojenosť subjektov pri spolupráci na spoločných projektoch, marketingových a propagačných aktivitách a respondované subjekty sú často aj členmi rovnakých organizácií. Na projektoch najčastejšie spolupracujú podporné organizácie navzájom, pričom práve s nimi najčastejšie spolupracuje aj súkromný sektor. Podporné organizácie pôsobiace v rámci analyzovaného klastra subjektov sú aj kľúčovými poskytovateľmi marketingových a propagačných služieb. Naopak najnižšou hustotou interakcií sa vyznačujú dodávateľsko-odberateľské vzťahy a finančná pomoc (Majstríková, 2016).

Na obr. 2 je znázornená intenzita vzťahov jednotlivých aktérov v súvislosti s ich účasťou v rovnakých organizáciách alebo združeniach. Takáto spoločná účasť subjektov je predpokladom pre koncentráciu ďalších vzájomných interakcií neformálneho aj formálneho charakteru. Obr. 2 zobrazuje ako sa subjekty spájajú do jednotlivých organizačných štruktúr. Na základe naakumulovaných väzieb sa v sieti prirodzeným spôsobom sformovalo niekoľko uzlov. Uzly, v našom prípade predstavujú konkrétne združenia resp. organizácie, pričom hodnota stupňa centrality sa odvíja od počtu identifikovaných interakcií teda počtu ich členov. Najväčší počet väzieb nachádzame pri OZ CR Liptovský Trnovec, ktorého členskú základňu tvoria iba subjekty súkromného sektora z prostredia obce Liptovský Trnovec a tiež samotná miestna samospráva.

Na základe znázornenej siete možno identifikovať dva najvýznamnejšie integrujúce elementy v sieti aktérov. Prvým je už spomenuté OZ CR Liptovský Trnovec, ktoré prepája prevádzkovateľov ubytovacích a stravovacích zariadení na lokálnej úrovni. Druhým elementom je OOCR Región Liptov, ktorý spája subjekty verejného a súkromného sektora na regionálnej úrovni. Ďalší zhuk vzájomných väzieb je tvorený zoskupením obcí, ktoré spája spoločná účasť v miestnej akčnej skupine Stredný Liptov. Na základe uvedeného možno súhlasiť s poznatkom dvojice autorov Saxena a Ilbery (2008), že integrujúcim prvkom v cieľovom mieste (región) je prevažne neziskový sektor.

Obr. 2: Účasť v rovnakých organizáciách, resp. združeníach
 Figure 2: Participation in the same organizations or associations

Zdroj: Majstríková, 2016

Vzájomné väzby subjektov zainteresovaných na rozvoji cestovného ruchu v sledovanom území regiónu Liptov vyplývajú z potreby spolupráce v rôznych oblastiach a činnostiach (spoločný marketing, účasť na riešení spoločných projektov, poskytovanie informácií a poradenská činnosť), z dôvodu získania finančnej pomoci alebo vznikajú na báze dodávateľsko-odberateľských vzťahov. Pri detailnejšej analýze vzájomných vzťahov v jednotlivých oblastiach zohrávajú kľúčovú úlohu rôzni aktéri. Napr. kľúčovým aktérom v oblasti marketingových a propagačných aktivít pre obce nachádzajúce sa na sledovanom území je Žilinský samosprávny kraj. Pre podnikateľské subjekty OZ CR Liptovský Trnovec a OOCR Región Liptov. Účasť na spoločných projektoch spája predovšetkým podnikateľské subjekty a obce v OZ CR Liptovský Trnovec a v Miestnej akčnej skupine Stredný Liptov.

Vychádzajúc s predpokladu, že úspešnosť partnerstva identifikovaných subjektov klastra vidieckeho cestovného ruchu, ktorý sme analyzovali v rámci prípadovej štúdie závisí od efektivity všetkých typov vzťahov, preto sme sa rozhodli analyzovať aj, ako sa tieto vzťahy navzájom ovplyvňujú. Cieľom bolo zistiť, ktoré vzťahy sú nosnými z toho pohľadu, že iniciujú nadväzovanie

spolupráce aj v iných oblastiach. Miera spolupráce na spoločných projektoch úzko koreluje so zoskupovaním subjektov do spoločných organizácií a združení. Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že práve vytváranie partnerstiev a inštitucionalizovaných sietí subjektov vidieckeho cestovného ruchu môže byť vhodnou platformou pre nadviazovanie aj iných druhov spolupráce (okrem účasti na projektoch je to aj spolupráca v marketingových a propagačných aktivitách a v oblasti finančnej podpory). Na druhej strane spolupráca na spoločných projektoch vedie aj k zintenzívneniu nielen marketingových a propagačných aktivít a finančných tokov medzi spolupracujúcimi subjektmi, ale aj dodávateľsko-odberateľských vzťahov (tab. 1).

Tab. 1: Pearsonov korelačný koeficient medzi jednotlivými typmi vzťahov

Table 1: Pearson correlation coefficient between different types of relationships

	Finančná pomoc	Marketing a propagácia	Môj dodávateľ	Môj odberateľ	Spolupráca na spoločných projektoch	Účasť v rovnakej organizácii	Poskytovanie informácií, vzdelávania, poradenstva
Finančná pomoc	1						
Marketing a propagácia	0,021	1					
Môj dodávateľ	0,000	0,058**	1				
Môj odberateľ	0,000	0,038*	0,218***	1			
Spolupráca na spoločných projektoch	0,427***	0,465***	0,103***	0,168***	1		
Účasť v rovnakej organizácii, združení	0,366***	0,392***	0,000	0,000	0,639***	1	
Poskytovanie informácií, vzdelávania, poradenstva	0,000	0,184***	0,132***	0,087***	0,347***	0,183***	1

* štatisticky významné na hladine spoľahlivosti 0,05

** štatisticky významné na hladine spoľahlivosti 0,02

*** štatisticky významné na hladine spoľahlivosti 0,01

Zdroj: Majstříková, 2016

Rozvoj cestovného ruchu v sledovanom území ovplyvňujú vnútorné i vonkajšie faktory, ktoré pôsobia pozitívne alebo negatívne. V tejto súvislosti sme sa pri ďalšom skúmaní rozhodli, na jednej strane, detailnejšie analyzovať vnímanie existujúcich nástrojov, ktoré sa využívajú v dotknutom území na podporu cestovného ruchu, na druhej strane tiež identifikovať prekážky, s ktorými sa stretávajú jednotlivé skupiny aktérov cestovného ruchu v praxi.

Aktéri cestovného ruchu (predstavitelia obcí, prevádzkovatelia zariadení cestovného ruchu a podporné organizácie cestovného ruchu) hodnotili, ktoré nástroje obec využíva na podporu integrovaného rozvoja vidieckeho cestovného ruchu a zároveň význam jednotlivých nástrojov. Ich názory sumárne ilustruje obr. 3.

Obr. 3: Analýza významu podporných nástrojov vidieckeho cestovného ruchu
 Figure 3: Analysis of the importance of supporting tools for rural tourism

Zdroj: Majstríková, 2016

Z analýzy vyplynulo, že najvýznamnejšími nástrojmi podpory cestovného ruchu z hľadiska všetkých subjektov sú rozvoj spolupráce so subjektmi pôsobiacimi mimo obce a marketing cestovného ruchu/ resp. vidieckeho cestovného ruchu. Medzi najmenej významné nástroje respondenti zaradili výskum v oblasti cestovného ruchu/ vidieckeho cestovného ruchu a zber štatistických údajov súvisiacich so sledovaným odvetvím. V rámci odpovedí sme analyzovali aj smerodajnú odchýlku, čím sa ukázalo, že najväčšia variabilita odpovedí respondentov je vo význame nástrojov ako finančná podpora, aktívne podieľanie sa na príprave legislatívy ovplyvňujúcej rozvoj cestovného ruchu (vidieckeho cestovného ruchu) a prevádzka turistického informačného centra.

Za najvýznamnejšie prekážky v rozvoji cestovného ruchu v sledovanom území považujú aktéri cestovného ruchu predovšetkým byrokráciu a korupciu pri získavaní finančných zdrojov na podporu rozvoja cestovného ruchu. Respondované subjekty sa takmer zhodujú, že problémom je aj výber dane za ubytovanie, avšak viacerí respondenti uviedli (najmä prevádzkovatelia ubytovacích zariadení), že by uvítali keby tieto odvedené dane do obecných rozpočtov boli aspoň čiastočne spätne investované do rozvoja vidieckeho cestovného ruchu, resp. cestovného ruchu. Problémom pri výbere dane za ubytovanie je najmä kontrola registrovaných, resp. neregistrovaných ubytovacích zariadení a taktiež registrácie jednotlivých návštevníkov týchto ubytovacích zariadení. Viac ako 50% všetkých opýtaných označilo za bariéru rozvoja aj zlý stav/nedostatok technickej a sociálnej infraštruktúry – jednalo sa najmä o zlý stav infraštruktúry. Najmenšou bariérou je

na základe odpovedí nedostatok ubytovacích zariadení, keďže subjekty sa zhodli, že ubytovacích zariadení je dostatok, avšak veľa z nich podniká nelegálne a tým pádom obce o ich existencii nevedia alebo neriešia ich nelegálne podnikanie. Na druhej strane jednou z najväčších bariér je slabý marketing obcí a marketing aktivít podporujúcich rozvoj cestovného ruchu. Tento postoj prejavili najmä prevádzkovatelia ubytovacích zariadení, ktorí by uvítali viac marketingových aktivít zo strany obcí, v ktorých sú ich podniky lokalizované a zároveň by uvítali aj využívanie modernejších nástrojov, nielen propagáciu formou web stránok a informačných letákov o obci. Prevádzkovatelia ubytovacích zariadení vidia ako bariéru rozvoja vidieckeho cestovného ruchu aj nedostatok vzdelávacích a poradenských aktivít v danej oblasti podnikania (obr. 4).

Obr. 4: Analýza významu bariér vidieckeho cestovného ruchu

Figure 4: Analysis of the significance of barriers to rural tourism

Zdroj: Majstríková, 2016

Záver

Integrovaný prístup v politike cestovného ruchu možno na základe názorov rôznych autorov chápať v širšom kontexte ako koncipovanie politiky cestovného ruchu (tzn. jej cieľov a nástrojov), ktorá je vertikálne i horizontálne konzistentná a jej nositelia (aktéri) v oboch smeroch vzájomne spolupracujú. V užšom kontexte (na lokálnej úrovni) sa integrovaný prístup k rozvoju cestovného ruchu spája

s uplatňovaním politiky cestovného ruchu, ktorá podporuje multidimenzionálnu udržateľnosť, endogénne vlastníctvo miestnych zdrojov, ich využitie v prospech komunity a vzájomnú spoluprácu aktérov cestovného ruchu na miestnej úrovni. Práve spolupráca aktérov v rôznych formách (sieť, partnerstvo) sa stáva dôležitým predpokladom pre integrovaný rozvoj cestovného ruchu. Aj keď autori v odbornej literatúre pripisujú rôznym skupinám aktérov rozdielny význam a úlohu, ktorú zohrávajú v miestnej politike cestovného ruchu, dôležité je, aby jednotlivé skupiny vzájomne komunikovali (na formálnej i neformálnej báze), formulovali spoločne ciele a nástroje politiky, ktoré reagujú na ich potreby a riešili problémy, ktoré sú prekážkou úspešného rozvoja cestovného ruchu v cieľovom mieste. Na príklade analyzovaného priestorového klastra cestovného ruchu sa s využitím metódy sieťovej analýzy, potvrdilo, že medzi aktérmi prevládajú neformálne vzťahy. V rámci inštitucionalizovaných a iných formálnych typov väzieb prevláda prepojenosť subjektov pri spolupráci na spoločných projektoch, marketingových a propagačných aktivitách a subjekty sú často aj členmi rovnakých organizácií. Významným integrujúcim prvkom v cieľovom mieste je neziskový sektor (občianske združenie, oblastná organizácia cestovného ruchu, miestna akčná skupina). Z analýzy ďalej vyplynulo, že partnerstvá a inštitucionalizované siete subjektov cestovného ruchu na vidieku môžu byť vhodnou platformou pre nadväzovanie aj iných druhov spolupráce ako napr. účasť na projektoch, spolupráca v marketingových a propagačných aktivitách, finančná podpora ale aj zintenzívnenie dodávateľsko-odberateľských vzťahov medzi subjektmi. Za najväčšie bariéry vo svojej činnosti všetci aktéri považujú byrokráciu a korupciu, súvisiacu predovšetkým so získaním finančných zdrojov na podporu rozvoja cestovného ruchu, nelegálne podnikanie v ubytovacích službách, zlý stav technickej a sociálnej infraštruktúry a slabý marketing zo strany obcí. Prevádzkovateľom zariadení cestovného ruchu chýba i ďalšie vzdelávanie v cestovnom ruchu a poradenské služby.

Pod'akovanie

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0247/14 Integrované prístupy k rozvoju vidieckeho cestovného ruchu v podmienkach SR.

Literatúra

- CAWLEY, M. – GILLMOR, D. A. 2008. Integrated rural tourism: Concepts and Practice. In *Annals of Tourism Research*. ISSN 0160-7383, 2008, vol. 35, no. 2, pp. 316-337.
- DUBCOVÁ, A. – KRAMÁREKOVÁ, H. 2006. Cestovný ruch ako impulz regionálneho rozvoja slovensko-maďarského pohraničia okresu Komárno. In *GEO Information*. ISSN 1336-7234, 2006, č. 2, s. 469-480.

- GURSOY, D. – SAAYMAN, M. – SOTIRIADIS, M. D. (eds.). 2015. *Collaboration in tourism businesses and destinations: A handbook*. Bingley: Emerald Group Publishing, 2015. 400 p. ISBN 9781783508112.
- MAJSTRÍKOVÁ, Ľ. 2016. *Integrované prístupy k rozvoju vidieckeho cestovného ruchu*. Doktorandská dizertačná práca. Nitra: SPU, 2016. 127 s.
- MARÁKOVÁ, V. – GAJDOŠÍK, T. 2013. Teórie kooperácie zainteresovaných subjektov v cieľovom mieste cestovného ruchu. In *Folia Turistica 3. Zborník vedeckých prác*. Banská Bystrica: EF UMB, 2013. s. 112-128. ISBN 978-80-8141-040-6.
- MELICHOVÁ, K. – FÁZIKOVÁ, M. 2014. Kreatívne klastre vo vidieckych oblastiach – prípadová štúdia zo Slovenskej republiky. In *XVII. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků. (Hustopeče 18.-20.6.2014)*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 135-142, ISBN 978-80-210-6840-7.
- PALENČIKOVÁ, Z. 2008. Spolupráca a partnerstvo verejného a súkromného sektora v cestovnom ruchu. In *Ekonomická revue cestovného ruchu*. ISSN 0139-8660, 2008, roč. 41, č. 2. s. 67-78.
- PFEFER, J. – SALANCIK, G. 1978. *The external control of organizations: A Resource Dependence Prespective*. New York: Harper and Row, 1978. 308 p. ISBN 978-0804747899.
- SAXENA, G. – ILBERY, B. 2007. Integrated rural tourism a border case study. In *Annals of Tourism Research*. ISSN 0160-7383, 2007, vol. 35, no. 1, pp. 233-254.

INTEGRATED APPROACH TO TOURISM POLICY

Summary

Based on the opinions of the authors, integrated approach to tourism policy can be understood in a broader context than through drafting tourism policy (i.e. its goals and tools) that is vertically and horizontally consistent and its bearers (actors) cooperate in both directions. In the narrower context (locally) an integrated approach to the development of tourism is associated with the implementation of tourism policy, which promotes multidimensional sustainability, endogenous ownership of local resources and their utilization for the benefit of the community and cooperation between tourism stakeholders at the local level. Collaboration between players in different forms (network, partnership) is becoming an important prerequisite for integrated tourism development. Although the authors in the literature attributed to different groups of actors different significance and role in local tourism policy, it is important for each group of actors to keep mutual communication (on both formal and informal basis), formulate common objectives and policy instruments that respond to their needs and solve problems that are

obstacles to successful development of tourism in the destination. For example, results of our network analysis of selected spatial cluster of tourism confirmed that there are mainly informal relations between actors. Among the institutionalized and other formal types of relationships between actors prevails joint projects, marketing and promotion activities and also reality that actors are often members of the same organizations. An important element in integration of the target destination is non-profit sector (civic association, Regional Tourism Organization, Local Action Group). The analysis further showed that partnerships and institutionalized network of tourism operators in rural areas can be a good platform for networking and other forms of cooperation such as participation in projects, cooperation in marketing and promotion activities, financial support as well as intensification of supplier-customer relationship between the actors. It has been found that the actors consider as the greatest barrier for their work bureaucracy and corruption, related primarily to the acquisition of financial resources for support of the tourism development, illegal business in accommodation services, poor condition of technical infrastructure, social infrastructure and poor marketing of the municipalities. Operators of tourism facilities need further education and training concerning tourism development and consulting services.

Doc. Ing. Jana Jarábková, PhD.

Ing. Ľubica Majstríková, PhD.

Katedra regionalistiky a rozvoja vidieka

Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja SPU v Nitre

Trieda A. Hlinku 2, 949 76 Nitra

E-mail: jana.jarabkova@uniag.sk